

УДК 811.111'367

АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ МЕДІАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ З ПОЗИЦІЙ ГЕНЕРАТИВНОЇ ГРАМАТИКИ

Полховська М.В.,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті аналізуються основні підходи до вивчення англійських медіальних конструкцій з урахуванням еволюції поглядів генеративних граматичних студій. Досліджуються структурна будова медіальних конструкцій, ознаки, що відрізняють їх від ергативних конструкцій, та проблема наявності / відсутності імпліцитного агенсу в їх структурі з позицій трансформаційної граматики, теорії керування та зв'язування, програми мінімалізму. У висновках узагальнено основні здобутки генеративної теорії у вивченні медіальних конструкцій та окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: медіальна конструкція, теорія керування та зв'язування, програма мінімалізму.

В англістиці початку ХХ століття існує певна розбіжність у термінах щодо визначення медіальних конструкцій та схожих з ними за будовою синтаксичних утворень. Так, наприклад, К. Сунден під терміном «медіальна предикація» об'єднує випадки вживання рефлексивних та реципрокних конструкцій, а власне медіальні конструкції відносить до випадків нелогічної предикації (*non-logical predication*). [9]. Медіальні реалізації дієслова трактують як «активно-пасивні» (О. Єсперсен), активні конструкції з пасивним значенням (*active constructions with passive force*) [6; 7], гіпотетично неперехідні або квазі-неперехідні вживання дієслова [16]. Незважаючи на різнобій у термінах та дескриптивний характер перших досліджень медіальних конструкцій, вчені-лінгвісти першої половини ХХ століття досягли певних успіхів в описі лінгвістичних ознак медіальних конструкцій, а саме аспектуальних та темпоральних обмежень медіального дієслова,

імпліцитності агенса, необхідності вживання адверба, неможливості вживання медіальних конструкцій в інтерогативних реченнях.

З появою на авансцені лінгвістичної науки генеративної граматики дослідження медіальних конструкцій почалося з новою силою. Метою нашого дослідження є аналіз існуючих підходів до трактування англійських медіальних конструкцій, їх категорійних та диференційних ознак з позицій різних генеративних студій. Об'єктом дослідження є англійські медіальні конструкції, предмет дослідження складають категорійні та диференційні ознаки медіопасиву з урахуванням еволюції генеративної парадигми.

Якщо в «Аспектах синтаксичної теорії» Н. Хомський згадує медіальну реалізацію під час аналізу категоріальних ознак дієслів типу *frighten* лише у виносці, то в лекціях з теорії керування та зв'язування аналізу піддаються схожі за структурою неособові пасивні конструкції в італійській мові, які містять рефлексивний елемент, що отримує відмінок [3, р. 270]. За аналогією в англійській мові, виокремлюють медіальні конструкції на кшталт *Our bed inflates in just 45 seconds* і рефлексивно медіальні конструкції, в яких займенник маркується відмінком – *Our bed inflates ITSELF in just 45 seconds (American Catalogue, 1998)*. При цьому, механізм призначення / непризначення відмінка одним і тим самим дієсловом залишається непоясненим [20, р. 110].

Численні дискусії дослідників, що працювали в рамках теорії керування та зв'язування, точилися навколо способу деривації медіальних конструкцій, ознак, які відрізняють їх від ергативних конструкцій, та наявності імпліцитного агенса в їх структурі.

Серед основних теорій, що пояснюють спосіб деривації медіальних конструкцій, виокремлюють синтаксичну та лексичну. Синтаксичне пояснення утворення медіальних конструкцій суголосне поясненню породження пасивних конструкцій за допомогою певних трансформаційних правил, а саме пересуву внутрішнього аргумента у позицію граматичного підмета [12; 17; 18]. Однак, синтаксичне утворення медіальних конструкцій порівняно з деривацією пасивних конструкцій в англійській мові є обмеженим; існують контексти, в яких медіальна реалізація є неможливою. Саме ця обмеженість є головним аргументом на користь лексичної деривації медіальних конструкцій [8, р. 141]. Цей процес базується на застосуванні двох операцій у тематичній структурі дієслова:

1. арбітрарна інтерпретація тета-ролі;
2. пересув внутрішнього аргумента у позицію зовнішнього (позицію граматичного підмета).

Іншими словами, концептуальна структура дієслова визначається на до-синтаксичному рівні репрезентації, і тому на синтаксичному рівні не відбувається жодного пересуву [1].

Інше проблемне питання, що постає під час аналізу медіальних конструкцій, пов'язане з визначенням чітких критеріїв їх розрізнення від формально схожих на них ергативних утворень. Специфіка ергативного дієслова полягає у тому, що смислове зіставлення (активного чи пасивного суб'єкта) відбувається в умовах однієї станової форми – активного стану дієслова. Згідно цього, дієслово класифікують як ергативне, якщо внутрішній аргумент перехідної реалізації та зовнішній аргумент неперехідної реалізації виражені однією і тією ж лексемою, яка маркується тета-роллю пацієнта:

Ben opened the door. – перехідна реалізація дієслова;
The door opened. – ергативна конструкція.

Медіальні конструкції визначають як одноаргументні конструкції, утворені перехідним дієсловом, що реалізують в них неперехідне значення, що в принципі є характерним і для ергативних конструкцій.

Важливою відмінністю між ергативною та медіальною конструкціями вважають кількість аргументів на лексичному рівні репрезентації та їх тета-ролі [12, р. 54]. Синтаксично, різниця полягає у наступному: медіальні та ергативні дієслова породжуються з одного класу дієслів в результаті процесу антикаузації. Однак, ергатив маркує імпліцитний зовнішній аргумент (за умови його наявності) тета-роллю каузатора, тоді як медіальне дієслово – тета-роллю агенса. Для перевірки ознаки медіальності (отримання абстрактної медіальної морфеми) дієслово в медіальній конструкції пересувається в функціональну проекцію *vP*, яка перетворює лексичний корінь на дієслово, надає йому ознак процесуальності чи стану. До синтаксичних відмінностей належить також обов'язкова наявність адверба в медіальних і його відсутність в ергативних конструкціях.

Серед семантичних диференційних ознак зазначених конструкцій виокремлюють узагальнюючу (*generic*) семантику медіальних конструкцій та їх неподієвий (*non-eventive*) характер (функціональне обмеження медіальних конструкцій теперішньою темпоральною співвіднесеністю) [21; 22].

На відміну від ергативних дієслів, які виражають результат дії, дієслова в медіальній конструкції виражають узагальнюючу характеристику предмета, напр.,

The cup broke. – ергативна реалізація дієслова.

China cups break easily. – медіальна реалізація дієслова.

Найбільш жорсткі дискусії точаться навколо питання наявності агенса в структурі медіальної конструкції. В лінгвістичній літературі знаходимо полярні точки зору з цього приводу – від заперечення його наявності [5; 15; 21; 22] та існування певного агентивного відтінка (*agentive flavor*) [13] до присутності в медіальній конструкції імпліцитно вираженого агенса (на синтаксичному чи інтерпретаційному рівнях) [12].

Теорії агентивності медіальних конструкцій поділяємо на три основних. Головним критерієм такого поділу вважаємо позицію породження імпліцитного агенса в структурі медіальної конструкції:

1. агенс присутній в структурі конструкції як прихований елемент (*covert element*) *pro* [11, р. 189–190], який породжується в позиції *Spec VP* і маркується факультативною ознакою агентивності (*arbitrary index*). Проте, на наш погляд, не поясненим залишається механізм, під час застосування якого факультативна ознака залишається неактивною, або навпаки стає явною (*overt*) під час реалізації активного стану тим же дієсловом, наприклад, *I read the books.* – *The books read easily.*
2. агенс присутній в структурі конструкції як *PRO* елемент, що з'являється в позиції ад'юнкта [13, р. 104]. Одним з аргументів на користь цієї теорії є можливість появи агенса в *for-phrase*, за аналогією з *by-phrase* в пасивних конструкціях, наприклад, *The book reads easily for me.* Проте, з іншого боку, медіальні конструкції можуть оформлюватися прийменниковою групою *all by itself*, наприклад, *Glass breaks easily all by itself*, яка взагалі виключає наявність агенса. Крім того, при оформленні медіальної конструкції за допомогою *for-phrase*, втрачається узагальнююча трактовка конструкції, пор., *Books read easily.* – *Books read easily for me.*
3. наявність агенса в медіальній конструкції заперечується на синтаксичному рівні, однак допускається на рівні інтерпретації [8, р. 154]. Згідно цього досинтаксичного аналізу медіальних конструкцій тета-роль агенса лексично «насичується» (*saturates*) в лексиконі, що протирічить традиційному підходу, згідно якого саме синтаксичний компонент забезпечує зв'язок між понятійною та інтерпретаційною системами. Незрозумілим залишається принцип довільного «насичення» тематичними ролями, зокрема вибірковість його дії в медіальних конструкціях.

Згідно іншого підходу агентивність не є визначальною ознакою медіальних конструкцій. Оскільки в структурі речення агенс не присутній явно, його наявність заперечується й на інтерпретаційному рівні згідно принципу проєкції [4, р. 145].

Незважаючи на численні вдалі спроби виявити категорійні ознаки медіальних конструкцій в цілому та диференційні ознаки відносно ергативних конструкцій зокрема, представники генеративних студій дедалі більше схильні вважати їх нечітко окресленими дискретними мовними категоріями. Йдеться скоріше про дифузність або навіть нівелювання меж між цими становими значеннями і, як результат, про злиття їх категорійної семантики [9]. Основними аргументами, які свідчать про перспективність цього підходу, є, по-перше, утворення ергативних та медіальних дієслів з одного класу перехідних дієслів, по-друге, походження медіальних утворень від ергативних відповідників.

Незважаючи на значну кількість досліджень медіальних конструкцій, виконаних в рамках теорії керування та зв'язування, кількість робіт, присвячених дослідженню станових перетворень в рамках програми мінімалізму (ПМ), помітно скоротилася. Напевно це пов'язано з тим фактом, що основним фокусом досліджень ПМ є скоріше концептуальні та «технічні» питання, ніж обговорення та аналіз окремих структур.

Основними інноваціями програми мінімалізму є відмова від дуалізму глибинного та поверхневого рівнів репрезентації, заміна поверхневого рівня на операцію озвучення (*Spellout*), що може траплятися на будь-якому рівні утворення певного речення [4]. Усунення глибинного рівня з понятійного апарату генеративної граматики призводить до меншої вагомості принципу проєкції та процедури призначення відмінка. Важливим кроком у поясненні медіальної конструкції в рамках програми мінімалізму є постулювання наявності двох дієслівних груп [14], що відкривають позиції для породження двох зовнішніх аргументів, першого – імпліцитного агенса у складі *VP1* (*verb phrase 1*), другого – пацієнса в позиції специфікатора дієслівної групи *VP2* [1; 14], який після застосування операції озвучення з'являється в позиції граматичного підмета медіальної конструкції [10, р. 83].

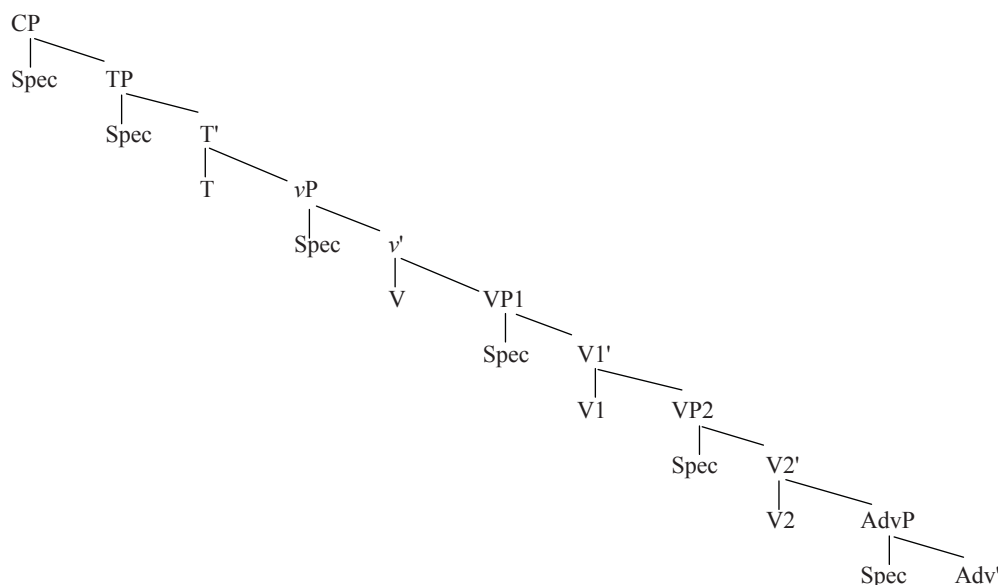

Схема 1. Медіальна реалізація дієслова *to sell* до застосування операції озвучення

Еволюція поглядів генеративістів щодо аналізу медіальних конструкцій свідчить, з одного боку, про наявність значних успіхів у поясненні їх структури та процесу породження, виокремленні їх категоріальних та диференційних ознак, а, з іншого, про існування певних дослідницьких лакун, зокрема браку уваги до семантичного та прагматичного потенціалів медіальної конструкції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ackema P. The Middle Construction and the Syntax-Semantics Interface / P. Ackema, M. Schoorlemmer // *Lingua*. – 1994. – № 93. – P. 59–90.
2. Ahn B. The Emerging Middle Class // *The Proceedings of CLS 46* / B. Ahn, C. Sailor. – Режим доступу : <http://byron.bol.ucla.edu/papers/AhnSailor-Middles.pdf>
3. Chomsky N. *Lectures on Government and Binding* / N. Chomsky. – Dordrecht, Holland : Foris publications, 1981. – 371 p.
4. Chomsky N. *The Minimalist Program* / N. Chomsky. – Cambridge, London : The MIT Press, 1995. – 420 p.
5. Condoravdi C. The Middle: Where Semantics and Morphology Meet / C. Condoravdi // *MIT Working Papers in Linguistics*, Cambridge, Mass : MIT Press, 1989. – P. 16– 30.
6. Curme G.O. *A Grammar of the English Language* / G.O. Curme. – Boston : D.C. Heath and Company, 1935. – Vol. II. Morphology. – 370 p.
7. Curme G.O. *A Grammar of the English Language* / G.O. Curme. – Boston : D.C. Heath and Company, 1931. – Vol. III. Syntax. – 616 p.
8. Fagan S.M.B. *The Syntax and Semantics of Middle Constructions. A Study with Special Reference to German* / S.M.B. Fagan. – Cambridge : Cambridge University Press, 1992. – 301 p.
9. Fellbaum C. *The Middle Construction in French and English: A Comparative Study of Its Syntax and Semantics* / C. Fellbaum, A. Zribi-Hertz. – Bloomington : Indiana University Linguistics Club, 1989. – 324 p.
10. Fujita K. Middle, Ergative, and Passive in English – a Minimalist Perspective // *The Morphology-Syntax Connection. MIT Working Papers in Linguistics*, 1994. – № 22. – P. 71–90.
11. Hoekstra T. Middle Constructions in Dutch and English / T. Hoekstra, I. Roberts // *Knowledge and language*. – 1993. – Vol 2 : Lexical and conceptual structure. – P. 183–220.
12. Keyser S. On the Middle and Ergative Constructions in English / S. Keyser, T. Roeper // *Linguistic Inquiry*. – 1984. – № 15. – P. 381–416.
13. Klingvall E. A Secret Agent in the Middle? – Режим доступу : <http://www.sol.lu.se/fileadmin/media/forskning/workingpapers/engelska/vol05/klingvall-wp05.pdf>
14. Radford A. *Syntactic theory and the Structure of English* / A. Radford. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – 558 p.

15. Rapoport T.R. The English Middle and Agentivity / T.R. Rapoport // *Linguistic Inquiry*. – 1999. – № 30. – P. 147–155.
16. Smith C. Jespersen's 'Move and Change' Class and Causative Verbs in English / C. Smith. // *Linguistic and Literary Studies in Honor of Archibald A. Hill*. – The Hague : Mouton, 1970. – Vol. 2. – 101–109.
17. Stroik T. Middles and Movement // *Linguistic Inquiry*. – 1992. – № 23. – P. 127–137.
18. Stroik T. On Middle Formation // *Linguistic Inquiry*. – 1995. – № 26. – P. 165–171.
19. Sundén K. The Predicational Categories in English (Essay I) / K. Sundén. – Uppsala : The University Press, 1916. – 562 p.
20. Williams E. Argument Structure and Morphology / E. Williams // *The Linguistic Review*. – 1981. – № 1. – P. 81–114.
21. Zwart J.W. On the Generic Character of Middle Constructions / J.W. Zwart. – Режим доступа : <http://www.let.rug.nl/zwart/docs/generic.pdf>
22. Zwart J.W. Nonargument Middles in Dutch / J.W. Zwart // *Groningen Arbeiten zur Germanistischen Linguistik*. – 1998. – № 42. – P. 46–57.

В статье анализируются основные подходы при изучении английских медиальных конструкций с учетом эволюции взглядов генеративных грамматических студий. Исследуются структурное построение медиальных конструкций, признаки, которые отличают их от эргативных конструкций, проблема наличия /отсутствия имплицитного агенса в их структуре с позиций трансформационной грамматики, теории управления и связывания, программы минимализма. В выводах обобщены основные достижения генеративной теории при изучении медиальных конструкций и очерчены перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: медиальная конструкция, теория управления и связывания, программа минимализма.

The article analyzes the major approaches to the study of English middle constructions taking into the account the evolution of generative grammar views. It investigates the structure of middle constructions, features that differentiate them from ergative constructions, the problem of implicit agent presence / absence from the standpoint of Transformational Grammar, Government and Binding theory, Minimalist Program. In conclusions the main contributions of generative theory into the study of middle constructions are generalized and the perspectives of further investigations are outlined.

Key words: middle construction, Government and Binding Theory, Minimalist Program.